

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annettua lakia ja sairausvakuutuslakia. Ensiksi mainitussa laissa säädetäisiin muun muassa siitä, minkälaisen työskentelyn perusteella Euroopan unionin ulkopuolelta Suomeen työhön tuleva työntekijä kuuluisi asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin, vaikka hän ei asuisi Suomessa vakinaisesti. Näiden kolmansien maiden kansalaisten osalta esityksen tarkoitus on toteuttaa yhdistelmäluopadirektiivin edellyttämä

yhdenvertainen kohtelu. Lisäksi direktiivin täytäntöönpanon johdosta sairausvakuutuslakiin ehdotetaan teknisiä muutoksia.

Esitykseen sisältyy myös eräitä muita asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain ja sairausvakuutuslain muutosehdotuksia, joilla täsmennetään ja sopeutetaan lainsäädäntöä vastaamaan paremmin rajat ylittävän liikkuvuuden lisääntymisestä johtuvaa sääntelytarvetta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.....	4
2.1.2 Sairausvakuutuslaki.....	5
2.1.3 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista.....	6
2.2 Euroopan unionin lainsäädäntö.....	6
2.2.1 EU-asetus 883/2004.....	6
2.2.2 Yhdistelmälapadirektiivi.....	7
2.3 Nykytilan arviointi.....	8
Asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuuluminen työskentelyn perusteella.....	8
Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen päättyminen.....	8
Yhdistelmälapadirektiiviin perustuva oleskelu ja työskentely Suomessa.....	9
Laillisuusvaatimus, oleskelulupa ja luvan käsittelyaika.....	9
Suomeen muuttaminen.....	10
Yrittäjän sekä kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa työskentelevän työntekijän perheenjäsenet.....	10
Oleskelulupavaatimus ja sairausvakuutuslaki.....	11
Sairausvakuutuslain 180 päivän asumisedellytys vanhempainpäivärahojen osalta.....	11
Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen antamat päätökset sosiaaliturva- lainsäädännön soveltamisesta.....	12
3 ESITYKSEN TAVOITTEEN JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	12
3.1 Tavoitteet.....	12
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	12
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	13
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	13
4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	13
5 ASIAN VALMISTELU.....	13
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	15
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	15
1.1 Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.....	15
2 SAIRAUSVAKUUTUSLAKI.....	18
I luku Lain tarkoitus ja soveltamisala.....	18
9 luku Vanhempainpäivärahat.....	19
3 VOIMAANTULO.....	19
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	19
LAKIEHDOTUKSET.....	20
1. Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta.....	20
2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.....	23

LIITE	25
RINNAKKAISTEKSTIT	25
1. Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta	25
2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	30

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Esitys liittyy niin sanotun SOLMU IV -työryhmän eli asumisperusteista sosiaaliturvaa selvittäneen työryhmän ehdotuksiin, jotka on julkaistu sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota -sarjassa (2012:24) lokakuussa 2012. Ehdotuksilla sopeutetaan asumisperusteista sosiaaliturvaa ja sairausvakuutusta koskevia säännöksiä lisääntyvään henkilöiden ja työntekijöiden rajat ylittävään liikkuvuuteen. Muutoksilla myös tuetaan henkilöiden sosiaaliturvaoikeuksien toteutumista ja lainsäädännön sujuvaa toimeenpanoa.

Lisäksi esityksellä osaltaan pannaan täytäntöön 13 päivänä joulukuuta 2011 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/98/EU kolmansien maiden kansalaisille jäsenvaltion alueella oleskelua ja työskentelyä varten myönnettävää yhdistelmä lupaa koskevasta yhden hakemuksen menettelystä sekä jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevien kolmansista maista tulleiden työntekijöiden yhtäläisistä oikeuksista (jäljempänä yhdistelmä lupadirektiivi). Direktiivi velvoittaa yhdenvertaisen kohteluun oman maan kansalaisten kanssa muun muassa sellaisten sosiaaliturvan alojen osalta, jotka Suomessa on järjestetty ensisijaisesti maassa asuville. Tämän vuoksi direktiivin täytäntöönpano edellyttää muutoksia asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain ja sairausvakuutuslain säännöksiin.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä merkittävä osa sosiaaliturvasta on asumisperusteista. Sosiaaliturvaan on oikeus Suomessa vakinaisesti asuvilla henkilöillä. Asuminen määräytyy asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (jäljempänä soveltamisalaki, 1573/1993) tai kotikuntalain (201/1994) säännösten perusteella. Eräissä tilanteissa henkilön on mah-

dollista pysyä asumisperusteisen sosiaaliturvan piirissä, vaikka hän oleskelee ulkomailla. Tällöin on kyse esimerkiksi tilapäisestä oleskelusta ulkomailla, työskentelystä tietyissä palvelussuhteissa tai päätoimisesta opiskelusta ulkomailla.

Oikeus Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan voi perustua myös työskentelyyn Suomessa. Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 (jäljempänä EU-asetus 883/2004) mukaan henkilö, joka on palkkatyössä jossakin jäsenvaltiossa, on kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön alainen. Palkkatyöllä edellä mainitussa asetuksessa tarkoitetaan toimintaa tai vastaavaa tilannetta, jota pidetään palkkatyönä sen jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädännössä, jossa tätä toimintaa harjoitetaan tai vastaava tilanne vallitsee. Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädännön perusteella Suomessa työskentelevä henkilö kuuluu näin ollen asuinmaastaan riippumatta Suomen sosiaaliturvalainsäädännön alaisuuteen.

Oikeus Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan ei voi perustua yksinomaan työskentelyyn silloin, kun kyse on Euroopan unionin ulkopuolelta työhön saapuvasta kolmannen maan kansalaisesta. Yhdistelmä lupadirektiiviin kuitenkin sisältyy säännös oikeudesta yhdenvertaiseen kohteluun oleskelevä jäsenvaltion kansalaisten kanssa sosiaaliturvan alalla.

2.1.1 Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta

Soveltamisalakiin on koottu säännökset siitä, miten ratkaistaan Suomessa asuminen, kun on kyse eräiden etuuslakien soveltamisesta. Soveltamisalalaissa tarkoitettuun asumiseen viitataan myös sairausvakuutuslaissa (1224/2004) ja työttömyysturvalaissa (1290/2002). Soveltamisalalaissa tarkoitettun sosiaaliturvalainsäädännön toimeenpanosta huolehtii Kansaneläkelaitos.

Asuminen määräytyy soveltamisalain säännösten mukaan, kun Kansaneläkelaitos

päätää sovelletaanko henkilöön kansaneläkelain, lapsilisälain, äitiysavustuslain tai asumistukilain säännöksiä. Edellä mainittujen lakien mukaisiin etuuksiin on soveltamisalalain mukaan oikeus myös henkilöillä, jotka eivät asu Suomessa, mutta joihin sovelletaan asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä Suomessa työskentelyn tai yritystoiminnan harjoittamisen perusteella tai joiden osalta jatketaan asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista ulkomailla oleskelusta huolimatta.

Kun Kansaneläkelaitos päättää oikeudesta elatustukilain, eläkkeensaajan asumistukilain, vammaisetuuksista annetun lain, rintamasotilaseläkelain tai takuueläkkeestä annetun lain mukaisiin etuuksiin, edellytetään etuuden hakijalta soveltamisalain 1 §:n 2 kohdan mukaan tosiasiallista ja vakinaista Suomessa asumista. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella (C-299/05, Euroopan yhteisöjen komissio v. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto) vammaisetuuksista annetun lain mukaisten etuuksien myöntämiseksi tätä edellytystä ei kuitenkaan sovelleta.

Vakinaisesti asuvalla henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on Suomessa varsinainen asunto ja koti ja joka jatkuvasti pääasiallisesti oleskelee täällä. Lähtökohtana on tällöin henkilön tosiasiallinen ja fyysinen oleskelu Suomessa. Suomeen muuttavaan henkilöön sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä jo maahan tulosta lukien, jos hänen katsotaan hänen olosuhteensa kokonaisuudessaan huomioiden muuttaneen Suomeen vakinaisesti asumaan. Muuton vakinaisuutta osoittavina seikkoina on lain 3 a §:ssä lueteltu muun muassa, että henkilö on aiemmin asunut vakinaisesti Suomessa, hän on Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön perheenjäsen tai että hänellä on vähintään kahden vuoden työsuopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten.

Euroopan unionin ulkopuolelta Suomeen työhön tuleva henkilö ei voi kuulua soveltamisalalaisissa tarkoitettun lainsäädännön alaisuuteen yksinomaan Suomessa työskentelyn perusteella, vaan hänen on täytettävä edellä mainitut vakinaisen asumisen kriteerit.

EU-asetuksen 883/2004 mukaan palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja

kuuluu pääsääntöisesti työskentelymaansa lainsäädännön alaisuuteen. Asetukseen sisältyvän yhdenvertaisen kohtelun säännöksen vuoksi kansallisessa lainsäädännössä olevaa asumisedellytystä ei sovelleta EU/ETA-maasta tai Sveitsistä Suomeen tuleviin työntekijöihin tai yrittäjiin. Tämän vuoksi Suomeen tuleva työntekijä työskentelynsä tai yrittäjä yritystoimintansa perusteella kuuluu asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin, vaikka hän ei soveltamisalalain mukaisesti asuisikaan vakinaisesti Suomessa. Soveltamisalalain mukaan vaatimuksena kuitenkin on, että hänen työskentelynsä kestää Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään neljä kuukautta ja että työskentely täyttää soveltamisalalaisissa määritellyt palkkaa ja työaikaa koskevat edellytykset. Yrittäjän osalta edellytyksenä on, että hän on harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan. Yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka on velvollinen ottamaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) mukaisen vakuutuksen tai että hän on maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 3 §:ssä tarkoitettu henkilö, joka on velvollinen ottamaan kyseisen lain 10 §:n mukaisen vakuutuksen.

2.1.2 Sairausvakuutuslaki

Sairausvakuutuslaissa säädetään sairaus- ja vanhempainpäivärahoista (erityisiääitiys-, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahat sekä osittainen vanhempainraha), erityishoitorahasta sekä sairaanhoitokorvauksista. Sairausvakuutuslakia sovelletaan Suomessa vakinaisesti asuviin henkilöihin tai täällä työskenteleviin. Suomessa asuminen ratkaistaan soveltamisalalain 3, 3 a, 4, 9 ja 10 §:n mukaan.

Jos henkilön ei katsota asuvan soveltamisalalain mukaisesti vakinaisesti Suomessa, häneen sovelletaan sairausvakuutuslakia työskentelyn perusteella. Lakia sovelletaan työskentelyn tai yritystoiminnan ajan sen aloittamisesta lukien henkilön kansalaisuudesta ja lähtömaasta riippumatta. Kaikki työntekijät, jotka työskentelevät yhtäjaksoisesti vähintään neljä kuukautta ja yrittäjät, jotka ovat harjoittaneet yritystoimintaa Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan ja jotka ovat yrittäjän eläkelain 1 §:n 2 momentin tai maatalousyrittäjän elä-

kelain 1 §:n 2 momentin mukaisesti velvollisia ottamaan eläkevakuutuksen, ovat sairausvakuutettuja.

Vanhempainpäivärahojen myöntämiseksi edellytetään lisäksi, että henkilö on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai ennen lapsen sijoittamista adoptiovanhemman luokse. Suomessa asumisen aikaan rinnastetaan EU-säännösten mukaisesti aika, jona henkilö on ollut vakuutettuna toisessa EU:n jäsenvaltiossa tai sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan unionin lainsäädäntöä.

Sairausvakuutuslain perusteella Kansaneläkelaitos myös vahvistaa henkilön oikeuden hoitoon ja tämän etuusoikeuden kustannusvastuun muun muassa myöntämällä eurooppalaisen sairaanhoitokortin sekä muita EU-lainsäädännön mukaisia todistuksia ja lupia.

2.1.3 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

Laissa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista (566/2005) säädetään, että kyseisen lain mukaisia etuuksia myönnetään sairausvakuutuslain mukaisesti vakuutetuille. Kuntoutusetuuksilla tarkoitetaan Kansaneläkelaitoksen järjestämiä kuntoutuspalveluita ja korvausta kuntoutuksesta aiheutuneista kustannuksista ja matkakustannuksista. Kuntoutusrahaetuksia ovat Kansaneläkelaitoksen maksama kuntoutusraha, ylläpitokorvaus ja harkinnanvarainen kuntoutusavustus.

Koska edellä mainitun lain henkilöllinen soveltamisala määräytyy sairausvakuutuslain mukaan, sairausvakuutuslain säännökset siitä, ketkä ovat vakuutettuja, määräävät myös sen, kenellä on oikeus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksiin ja kuntoutusrahaetuihin.

2.2 Euroopan unionin lainsäädäntö

2.2.1 EU-asetus 883/2004

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat antaneet 29 päivänä huhtikuuta 2004 asetuksen (EY) N:o 883/2004 sosiaaliturvajärjestelmien

yhteensovittamisesta ja 16 päivä syyskuuta 2009 asetuksen (EY) N:o 987/2009 edellä mainitun asetuksen täytäntöönpanomenettelystä. Asetuksia on sovellettu 1 päivästä toukokuuta 2010. Asetukset korvaavat neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä sekä sen täytäntöönpanosta annetun asetuksen (ETY) N:o 574/72. Edellä mainittua lainsäädäntöä täydentää Euroopan unionin tuomioistuimen laaja oikeuskäytäntö.

EU-asetus 883/2004 ja sen täytäntöönpanoasetus koskevat jäsenvaltiosta toiseen liikkuvien jäsenvaltion kansalaisuutta olevien työntekijöiden, itsenäisten ammatinharjoittajien ja muiden henkilöiden sosiaaliturvaa. Lainsäädännön tarkoituksena on sosiaaliturva-oikeuksien yhteensovittaminen, jotta sosiaaliturvan menetykset rajat ylittävissä tilanteissa eivät ole esteenä sille, että henkilöt käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1231/2010 näiden säännösten soveltaminen on ulotettu koskemaan niitä kolmansien maiden kansalaisia, joita edellä mainitut asetukset eivät yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi vielä koske. Kyse on tällöin kolmansien maiden kansalaisista, joilla on laillinen asuinpaikka jossain jäsenvaltiossa, mutta jotka liikkuvat jäsenmaasta toiseen.

EU-asetuksen 883/2004 soveltamisalaan kuuluvat sairausetuudet, äitiys- ja vastaavat isyysetuudet, työkyvyttömyysetuudet, vanhuusetuudet, perhe-eläke-etuudet, työtapa-turma- ja ammattitautietuudet, kuolemantapauksen johdosta maksettavat avustukset, työttömyysetuudet, perhe-etuudet, varhaiseläke-etuudet sekä maksuihin perustumattonat erityiset rahaetuudet. Suomen lainsäädännössä asetuksen soveltamisalaan kuuluvia sosiaaliturvan aloja ovat sairausvakuutus, julkinen terveydenhuolto, Kansaneläkelaitoksen järjestämä kuntoutus ja kuntoutusetuudet, vammaisetuudet, työeläkkeet, kansaneläke, takuueläke, tapaturmavakuutus, työttömyysturva, maksuihin perustumattomina erityisinä rahaetuuksina eläkkeensaajan asumistuki ja työmarkkinatuki sekä perhe-etuuksina lapsilisä ja lasten kotihoidon tuki.

Sosiaaliturvan yhteensovittamisen periaatteita ovat yhdenvertainen kohtelu, yhden jäsenvaltion lainsäädännön alaisuuteen kuuluminen, vakuutus-, työskentely- ja asumiskausien yhteenlaskeminen, jotta oikeus etuuteen saavutettaisiin sekä etuuksien maastavienti.

Yhdenvertaisen kohtelun säännöksen perusteella jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa henkilöä on kohdeltava yhdenvertaisesti jäsenvaltion kansalaisten kanssa. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertainen kohtelu käsittää myös välillisen syrjinnän kiellon. Sen mukaan toisen jäsenvaltion kansalaiselle ei ole sallittua asettaa sellaisia ehtoja, jotka hänen on tosiasiallisesti vaikeampi täyttää kuin kyseisessä jäsenmaassa työskentelevien tai asuvien henkilöiden.

Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan myös Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen perusteella suhteessa Norjaan, Islantiin ja Liechtensteiniin ja niiden kansalaisiin. Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton välillä henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyn sopimuksen perusteella kyseistä lainsäädäntöä sovelletaan suhteessa Sveitsiin ja Sveitsin kansalaisiin. Jäsenmaiden kansalaisten osalta unionin sosiaaliturvasäännöksiä sovelletaan siis myös jäsenvaltioiden kansalaisten liikkua edellä mainittuihin valtioihin.

2.2.2 Yhdistelmälapudirektiivi

Yhdistelmälapudirektiivin tarkoituksena on yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa kolmansista maista tulevien kolmansien maiden kansalaisuutta olevien työntekijöiden maahanpääsyä koskevia menettelyjä. Lisäksi direktiivi turvaa suoraan kolmansista maista tulleille työntekijöille oleskelujäsenvaltion kansalaisten kanssa yhdenvertaisen kohtelun muun muassa työelämän, koulutuksen ja sosiaaliturvan osalta.

Työntekijöillä direktiivissä tarkoitetaan niitä henkilöitä, joille on myönnetty pääsy jäsenvaltioon työntekoa varten sekä niitä, joille on myönnetty pääsy jäsenvaltioon muuta tarkoitusta kuin työntekoa varten, mutta jotka saavat työskennellä.

Yhdistelmälapudirektiivin 12 artiklan mukaan kolmansista maista tulleita työntekijöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti oleskelujäsenvaltion kansalaisten kanssa asetuksessa (EY) N:o 883 /2004 tarkoitetuilla sosiaaliturvan aloilla.

Direktiivin 12 artiklan 2 kohdan b alakohdan perusteella jäsenvaltiot voivat kuitenkin rajoittaa yhdenvertaisen kohtelun perusteella myönnettyjä oikeuksia, mutta ne eivät saa rajoittaa niitä työsuhteessa olevien tai vähintään kuuden kuukauden ajan työsuhteessa olleiden ja työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityjen kolmansista maista tulleiden työntekijöiden osalta.

Lisäksi jäsenvaltio voi direktiivin 12 artiklan 2 kohdan b alakohdan toisen kappaleen mukaan päättää, ettei yhdenvertaista kohtelua sovelleta perhe-etuuksien osalta kolmannen maan kansalaisiin, joilla on lupa työskennellä enintään kuuden kuukauden ajan tai joille on myönnetty maahan pääsy opiskelua varten taikka joilla on lupa työskennellä viisumin perusteella.

Tässä esityksessä pannaan täytäntöön oikeus yhdenvertaiseen kohteluun Suomessa työsuhteessa olevien kolmansista maista tulleiden työntekijöiden osalta, joiden ei katsota kuuluvan soveltamisalalla tarkoitettua asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin asumisen perusteella.

Lisäksi tässä esityksessä pannaan täytäntöön direktiivi niiden työttömien työnhakijoiden osalta, joiden työskentely Suomessa on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja joilla on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun sosiaaliturvan alalla.

Direktiivin sallimasta perhe-etuuksien jättämisestä yhdenvertaisen kohtelun ulkopuolelle tiettyjen henkilöryhmien osalta säädetään lapsilisälaissa ja lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa, joita koskeva hallituksen esitys on annettu direktiivin täytäntöönpanoa koskevassa erillisessä hallituksen esityksessä laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2013 vp). Edellä mainittuun hallituksen esitykseen sisältyy myös ehdotukset kansanterveyslain 14 §:n ja erikoissairaanhoidon lain 3 §:n muuttamisesta, jotta direktiivin tarkoitettuja työntekijöitä kohdeltaisiin yhdenvertaisesti julkisten terveys-

palvelujen osalta. Lisäksi hallituksen esitys (HE 161/2013 vp) on annettu työttömyysturvalain muuttamisesta, jotta vähintään kuuden kuukauden ajan työssä olleita ja työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityjä työntekijöitä työttömyyspäivärahan saamisen osalta kohdeltaisiin yhdenvertaisesti.

2.3 Nykytilan arviointi

Asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuulumisen työskentelyn perusteella

EU/ETA -maista saapuviin työntekijöiden sovelletaan EU-asetusta 883/2004. Asetuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten mukaan henkilö, joka on palkkatyössä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana jossakin jäsenvaltiossa, on kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön alainen. Palkkatyöllä ja itsenäisellä ammatinharjoittamisella tarkoitetaan asetuksen 1 artiklan määritelmien mukaan toimintaa tai vastaavaa tilannetta, jota pidetään palkkatyönä tai itsenäisenä ammatinharjoittamisena sen jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädännössä, jossa tätä toimintaa harjoitetaan tai vastaava tilanne vallitsee. Suomen osalta työntekijän ja työnteon kriteereistä on säädetty muun muassa työeläkelainsäädännössä, soveltamisalalaissa ja sairausvakuutuslaissa. Näiden lakien perusteella ratkaistaan se, voidaanko henkilöä pitää Suomessa vakuutettuna työntekijänä tai yrittäjänä kyseisellä sosiaaliturvan alalla.

Soveltamisalalaissa tarkoitettua asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädäntöä sovellettaessa Kansaneläkelaitos ensisijaisesti tutkii, onko toisesta EU/ETA-maasta tai Sveitsistä tuleva henkilö muuttanut Suomeen vakinaisesti asumaan. Jos henkilöä ei pidetä asuvana, työntekijänä häneltä edellytetään vähintään neljän kuukauden pituista työskentelyä Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvaan kuulumiseksi. Neljän kuukauden työskentelyvaatimus ei ole odotusaika, vaan henkilö kuuluu sosiaaliturvan piiriin työskentelyn alusta lukien, jos hän on soveltamisalalain työntekijämääritelmän mukainen työntekijä ja hänen työskentelynsä täyttää laissa säädetty vaatimukset työajan ja palkan osalta. Tällöin henkilö kuuluu asumisperusteisen so-

siaaliturvan piiriin, vaikkei hän asu Suomessa.

Euroopan unionin ulkopuolelta tulevan työntekijän tulee muuttaa Suomeen asumaan, jotta hän kuuluisi asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Suomessa asumista arvioidaan soveltamisalalain 3 ja 3 a §:ssä säädettyjen edellytysten mukaisesti. Yhdistelmälapadirektiivin velvoittaman yhdenvertaisen kohtelun täytäntöön panemiseksi soveltamisalalaissa olisi määriteltävä, millaisen työskentelyn perusteella kolmansista maista tulevat työntekijät kuuluvat asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Tämä ehdotetaan toteutettavaksi samalla tavalla kuin EU/ETA -maista tulevien työntekijöiden kohdalla. Ehdotetun lainmuutoksen voimaantulon jälkeen on tärkeää seurata työskentelyedellytyksen vaikutuksia suhteessa yhdenvertaiseen kohteluun.

Neljän kuukauden työskentelyedellytys sisältyy myös sairausvakuutuslakiin. Sen 1 luvun 2 §:n 2 momentin säännöksen mukaan työntekijä on vakuutettu työskentelyn aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan. Säännös koskee EU/ETA -maista sekä Sveitsistä tulevien työntekijöiden lisäksi suoraan kolmansista maista tulevia työntekijöitä. Näin ollen yhdistelmälapadirektiivin tarkoittamat työntekijät ovat jo nykyisin sairausvakuutettuja samoin ehdoin kuin EU/ETA -maista tulevat työntekijät.

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen päättyminen

Sosiaaliturvaan kuulumisen päättymisestä ei ole säädetty kattavasti soveltamisalalaissa eikä sairausvakuutuslaissa. Kun henkilö kuuluu työskentelynsä perusteella asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin, sosiaaliturvaan kuulumisen päättymisestä työn loppumisen tai vähentymisen takia ei nimenomaisesti säädetä. Sosiaaliturvaan kuulumisen päättymisen on tällöin luettavissa soveltamisalalain nykyisen 3 b §:n perusteluista, joiden mukaan henkilö pääsee soveltamisalalaissa tarkoitettua sosiaaliturvalainsäädännön piiriin työsuhteen keston ajaksi. Nykyisin työskentelyyn perustuva sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen jatkuu niin kauan kuin työ- tai muusta palvelussuhteesta tapahtuva työsken-

tely voidaan lukea työttömyysturvalain mukaiseen työssäoloeseen. Työskentelyn keskeytyessä kokonaan tai vähentyessä siinä määrin, ettei se enää kartuta työssäoloetta, päättyy sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen työ- tai muun palvelussuhteen säilymisestä huolimatta.

Lainsäädännön selkeyttämiseksi tulisi kansalliseen lainsäädäntöön kirjata, milloin sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen päättyy työskentelyn perusteella. EU-asetusta 883/2004 sovellettaessa palkkatyöhön tai itsenäisen ammatinharjoittamiseen kuitenkin rinnastetaan aika, jona henkilö saa työskentelyyn ja siitä saatuihin ansioihin perustuvaa rahaetuutta kuten sairaus- tai vanhempainpäivärahaa.

Jos henkilön oleskelu on vakinaista tai myöhemmin muuttuu sellaiseksi ja soveltamisalain mukaisen kokonaisarvioinnin perusteella häntä pidetään Suomessa vakinaisesti asuvana, sovelletaan häneen sosiaaliturvalainsäädäntöä ja sairausvakuutuslakia Suomessa asumisen perusteella.

Yhdistelmälapadirektiiviin perustuva oleskelu ja työskentely Suomessa

Soveltamisalain nykyisen 3 c §:n edellytys pääsääntöisesti yhden vuoden mittaisesta oleskeluluvasta ei sallisi kaikkien yhdistelmälapadirektiivin tarkoittamien Suomeen tulevien työntekijöiden kuulua asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi pykälää tulisi muuttaa siten, että oleskelulupaa koskeva vaatimus täyttyisi myös silloin, kun kolmannen maan kansalaisella on ulkomaalaislaissa säädetty työntekooikeus.

Yhdistelmälapadirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä hallituksen esityksessä (HE 139/2013 vp) ehdotetaan, että ulkomaalaislain säännöksiä ulkomaalaisen työntekooikeudesta eri tilanteissa selkeytetään ja yksinkertaistetaan. Näin yhdistelmälapadirektiivin tarkoittamat henkilöt on helpommin tunnistettavissa ja soveltamisalalaissa viitattaisiin ulkomaalaislain asianomaisiin säännöksiin.

Asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuumiseksi kolmannelta maasta tulevalle työn-

tekijälle ei enää asetettaisi vaatimusta vähintään yhden vuoden mittaisesta oleskeluluvasta, jos henkilö kuuluu yhdistelmälapadirektiivin henkilölliseen soveltamisalaan. Tällöin oikeus sosiaaliturvaan voisi syntyä vuotta lyhemmänkin oleskelun aikana.

Laillisuusvaatimus, oleskelulupa ja luvan käsittelyaika

Soveltamisalain 3 c § täydentää lain 3, 3 a, 3 b ja 4 pykälää, joissa säädetään lain soveltamisen perusteena olevasta Suomessa asumisesta ja täällä työskentelystä. Säännöksessä asetetun lisäedellytyksen mukaan lakia sovellettaessa edellytetään, että maassa oleskelu, asuminen ja työskentely on laillista. Tämä laillisuusvaatimus tarkoittaa, että henkilöllä tulee olla ulkomaalaislainsäädännössä edellytetyt luvat ja asiakirjat hänen tullessaan Suomeen, oleskellessaan Suomessa ja työskennellessään Suomessa. Soveltamisalain vaatimuksen täyttääkseen Suomeen muuttavalla henkilöllä on oltava vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava voimassa oleva oleskelulupa, milloin sellainen lupa häneltä vaaditaan. Erityisestä syystä myös alle yhden vuoden oleskelulupa täyttää edellytyksen, jos oleskeluluvan jatkamiselle ei ole esitettyä.

Ulkomaalaislain (301/2004) mukainen laillinen oleskelu määritellään ulkomaalaislain 40 §:ssä. Laillista oleskelua on muun muassa Suomen viranomaisen myöntämällä oleskeluluvalla tapahtuva oleskelu. Oleskeluluvan myöntävänä viranomaisena toimii Maahanmuuttovirasto, paikallispoliisi tai joissain tapauksissa ulkoasiainhallinto. Pääsääntöisesti Suomeen muuttavan henkilön tulee hakea ensimmäistä oleskelulupaa ennen Suomeen saapumista siinä maassa, jossa hän laillisesti oleskelee. Oleskelulupaa on kuitenkin aina mahdollista hakea myös Suomesta käsin ja tällöin maassa voi oleskella laillisesti hakemuksen käsittelyn ajan. Koska ulkomaalaislaissa luvan hakeminen ulkomailta on pääsääntö, Suomessa tehtyjen hakemuksen osalta on erikseen lain 49 §:n mukaisesti harkittava, voidaanko lupa muiden edellytysten täytyessä myöntää myös Suomessa haettuna. Ulkomaalaislain 60 §:n 1 momentissa on eri-

telty ne lainkohdat, joiden nojalla lupaa voi hakea Suomessa, jolloin 49 §:n mukaista harkintaa ei ole erikseen tarpeen tehdä. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsen hakee oleskelulupaa perhesiteen perusteella lain 50 §:n 1 momentin nojalla.

Soveltamisalalain 3 c §:n vaatimus voimassaolevasta oleskeluluvasta on osoittautunut ongelmalliseksi tilanteissa, joissa Suomeen jo muuttaneen henkilön voidaan lain 3 ja 3 a §:n perusteella katsoa tulleen maahan vakinaisesti, ja hän odottaa Suomessa oleskelulupahakemuksensa ratkaisemista. Ensimmäinen oleskelulupa myönnetään vasta myöntämisaikakohdasta eteenpäin eikä takautuen esimerkiksi lupahakemuksen jättämisestä lukien. Tällöin henkilö ei voi kuulua soveltamisalalain tarkoittamaan sosiaaliturvaan ennen kuin lupa on myönnetty, vaikka hän olisi tosiasiallisesti asunut Suomessa mahdollisesti jo pitkään.

Sosiaaliturva-osoikeuksien alkamisen sitominen edellä mainitulla tavalla oleskelulupa on ongelmallista sen vuoksi, että oleskelulupien käsittelyajat saattavat vaihdella huomattavasti, mistä aiheutuu eriarvoisuutta sosiaaliturvaa hakevien kesken. Sosiaaliturvaan kuulumisen alkamisen ajankohdalla on merkitystä esimerkiksi Suomeen muuttaneen henkilön hakiessa vanhempainpäivärahaa, koska päivärahoikeuden edellytyksenä on kuuluminen sairausvakuutukseen vähintään 180 päivän ajan välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa. Soveltamisalalain tarkoittamalla asumisajalla on merkitystä myös kansaneläkelain ja vammaisetuuksista annetun lain kolmen vuoden asumisaikavaatimuksen täyttämiseen.

Pykälää tulisi muuttaa siten, että oleskelulupaa koskeva edellytys täyttyisi jo siitä lukien, kun oleskelulupahakemus on jätetty Suomessa, mikäli hakemukseen annetaan myönteinen päätös. Tällöin oleskelulupahakemuksen käsittelyaika ei jäisi henkilön vahiingoksi.

Suomeen muuttaminen

Nykyisen 3 a §:n 4 kohdan mukaan Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinai-

suutta osoittavana seikkana otetaan huomioon muun muassa, että hänellä on vähintään kahden vuoden työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten tai hänelle on myönnetty Euroopan unionin sininen kortti. Kun lain 3 b §:ssä ehdotetaan säädettäväksi työskentelylle asetettavista edellytyksistä, samalla ajatuksena on entistä selkeämmin erottaa tilanteet, joissa henkilön kuulumisen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan perustuu työskentelyyn ja yritystoiminnan harjoittamiseen Suomessa ja toisaalta henkilön vakinaiseen asumiseen Suomessa. Sinänsä työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten olisi edelleen seikka, joka otetaan huomioon tehtäessä kokonaisarviota henkilön vakinaisesta asumisesta Suomessa.

Edellä mainittuun liittyen tulisi myös lisätä vakinaista asumista osoittavaksi seikaksi sen, että henkilö tosiasiallisesti on jo asunut tilapäisluontoisesti Suomessa vähintään vuoden ajan. Tämän seikan lisääminen lähentäisi soveltamisalalain asumiskäsitettä samalla kotikuntakuntalain mukaiseen asumiseen. Kotikuntalain 4 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavana seikkana otetaan huomioon muun muassa, että hänellä on ollut tilapäinen asuinpaikka Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden ajan maahanmuuton jälkeen.

Yrittäjän sekä kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa työskentelevän työntekijän perheenjäsenet

Soveltamisalalain 8 § mahdollistaa muun muassa Suomesta työkomennukselle lähetetyn työntekijän, Suomen valtion palveluksessa ulkomailla työskentelevän tai ulkomailla tutkintoa opiskelevan henkilön mukana seuraavan perheenjäsenen kuulumisen Suomen sosiaaliturvaan kuten tilanne on perheen työskentelevän tai opiskelevan henkilön osalta. Soveltamisalalain 8 §:n viittaus lain 5 ja 7 §:ssä tarkoitettuihin henkilöihin rajaa kuitenkin sosiaaliturvan ulkopuolelle eräitä perheenjäseniä, vaikka perheen työskentelevä henkilö voi edelleen kuulua Suomen sosiaaliturvaan EU-asetuksen 883/2004 perusteella.

Tällainen tilanne koskee Suomesta EU-alueelle lähetetyn yrittäjän tai samanaikaisesti useassa jäsenmaassa työskentelevän henkilön mukana ulkomailla yli vuoden ajan oleskelevaa perheenjäsentä. Koska Suomi on asetuksen 883/2004 perusteella lähetetyn työntekijän, lähetetyn yrittäjän ja samanaikaisesti useassa jäsenmaassa työskentelevän henkilön sosiaaliturvasta vastaava toimivaltainen valtio, on tarkoituksenmukaista, että myös näihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden perheenjäsenten sosiaaliturva määräytyy yhteneväisin perustein. Tämän vuoksi soveltamisalain 8 §:n 2 momenttia tulisi muuttaa, jotta lähetetyn yrittäjän sekä kahdessa tai useammassa jäsenmaassa työskentelevän työntekijän perheenjäsenet voisivat kuulua Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan.

Oleskelulupavaatimus ja sairausvakuutuslaki

Sairausvakuutuslain soveltamisala on lain 1 luvun 2 §:ssä sidottu soveltamisalain mukaiseen asumiseen. Suomessa asuva henkilö vakuutetaan sairausvakuutuslain mukaisesti, kun hänen todetaan asuvan Suomessa soveltamisalain 3, 3 a, 4, 9 ja 10 §:n mukaisesti.

Sairausvakuutuslain 1 luvun 2 §:ssä ei ole kuitenkaan viittausta soveltamisalain 3 c §:ään, joka koskee oleskelulupavaatimusta. Tämän vuoksi on syntynyt epäselvyyttä siitä, eroaako sairausvakuutuslain mukainen vakuuttaminen soveltamisalain mukaisesta vakuuttamisesta. Säädösten sanallinen tulkinta saattaa perustellusti johtaa tilanteeseen, jossa Suomeen vakinaisesti muuttavan henkilön vakuuttaminen eroaa ajallisesti sovellettaessa sairausvakuutuslakia ja soveltamisalalakia. Henkilö voitaisiin sairausvakuutuslain sanamuodon mukaan vakuuttaa heti maahan tulosta lukien siitä riippumatta, onko hänellä voimassaolevaa oleskelulupaa tai onko sitä haettu. Soveltamisalain mukaan sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen on kuitenkin mahdollista vasta oleskeluluvan myöntämisestä lukien, jolloin henkilö voi kuulua asumisperusteiseen sosiaaliturvaan aikaisintaan oleskeluluvan myöntämispäivästä lukien.

Koska sairausvakuutuslaissa ei ole nimenomaista säännöstä oleskelulupavaatimukses-

ta, sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta on katsonut, ettei henkilöltä voida evätä oikeutta sairausvakuutuslain mukaisiin etuuksiin, vaikka hänellä ei ole oleskelulupaa. Sairausvakuutuslakia on kuitenkin aikaisemmin vakiintuneesti tulkittu siten, että Suomessa asuvaksi voidaan sairausvakuutuslain tarkoitamalla tavalla katsoa henkilö, jolla on voimassa oleva oleskelulupa, milloin sellainen tarvitaan. Asian selkeyttämiseksi lain sanamuotoa tulisi täsmentää ja sairausvakuutuslaissa viitata soveltamisalain 3 c pykälään, jotta lakien soveltamisalat olisivat yhteneväiset.

Sairausvakuutuslain 180 päivän asumisedellytys vanhempainpäivärahojen osalta

Sairausvakuutuslain mukaan Suomessa asuva henkilö on vakuutettu kyseisen lain mukaan. Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 3, 3 a, 4, 9 ja 10 §:n mukaan. Suomessa asumisen aikaan rinnastetaan aika sairausvakuutettuna toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan unionin lainsäädäntöä. Suomessa asuvana ei pidetä kuitenkaan työntekijää, johon sovelletaan asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä Suomessa työskentelyn perusteella.

Sairausvakuutuslain asumisvaatimus on osoittautunut tiukaksi etenkin Suomessa työskentelevien kolmansien valtioiden kansalaisten osalta, koska pelkästään heidän Suomessa työskentelynsä ei kerrytä vaadittua asumiskautta. Suomessa työssä olevalla kolmannen valtion kansalaisella ei ole oikeutta vanhempainpäivärahaan, vaikka hän olisi työskentelynsä perusteella ollut sairausvakuutettu välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa.

Lakia tulisi muuttaa siten, että 180 päivän asumisvaatimuksen sijaan edellytetään 180 päivän aikaa sairausvakuutettuna ennen laskettua synnytysaikaa. Ehdotettu muutos tarkoittaisi sitä, että kaikilla Suomessa työskentelyn perusteella vakuutetuilla, jotka täyttävät edellytetyn 180 päivän vakuutuskauden, olisi oikeus vanhempainpäivärahaan, vaikka he eivät olisi täyttäneet vakinaisen

asumisen kriteerejä ennen laskettua synnytysaika. Tämä olisi kohtuullista siitä syystä, että työntekijät vakuutettuina ovat velvollisia maksamaan palkansaajan päivärahmaksun ja siten he osallistuvat päivärahojen rahoitukseen. Yli kuusi kuukautta Suomessa työskenteleviä myös verotetaan yleisesti verovelvollisina samalla tavalla kuin Suomessa asuvia henkilöitä ja enintään kuusi kuukautta Suomessa suomalaisen työnantajan palveluksessa olevia henkilöitä verotetaan Suomessa rajoitetusti verovelvollisina.

Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen antamat päätökset sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta

Eläketurvakeskus on Suomessa toimivaltainen laitos päättämään, onko ulkomailla työskentelevään henkilöön sovellettava Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä EU-lainsäädännön tai sosiaaliturvasopimusten lainvalintamääräysten perusteella. Tämän jälkeen Kansaneläkelaitos antaa päätöksen asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen jatkamisesta. Kyse on esimerkiksi suomalaisen työnantajan Suomesta ulkomaille lähettämästä työntekijästä.

Käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa Eläketurvakeskuksen hylkäävästä ratkaisusta ei ole valitettu työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja Eläketurvakeskuksen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Tämän jälkeen Kansaneläkelaitoksen antamasta asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista koskevasta hylkäävästä päätöksestä on kuitenkin voitu valittaa sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan. On myös mahdollista, että Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos ovat tehneet saman henkilön sosiaaliturvaa koskevat hylkäävät ratkaisut, jotka ovat samanaikaisesti eri muutoksenhakuelinten ratkaistavina.

Ulkomaantyöskentelyn aikaisesta sosiaaliturvasta annettavien päätösten muutostenhakuun liittyvän epäselvyyden poistamiseksi soveltamisalalain 12 §:ää tulisi täsmentää. Pykälä koskee Kansaneläkelaitoksen päätöksen antamista. Edellä kuvatuissa tilanteissa Kansaneläkelaitos antaisi henkilölle päätöksen ainoastaan sellaisten etuuslakien soveltamisen piiriin kuulumisesta, jotka eivät kuu-

lu EU-asetuksen 883/2004 tai sosiaaliturvasopimuksen asialliseen soveltamisalaan. Tällaisia etuuslakeja ovat muun muassa eläusetuslaki, äitiysavustuslaki ja asumistukilaki.

3 Esityksen tavoitteen ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on sopeuttaa asumisperusteista sosiaaliturvaa ja sairausvakuutusta koskevia säännöksiä lisääntyvään liikkuvuuteen sekä täsmentää eräitä säännöksiä, jotka ovat aiheuttaneet ongelmia henkilöiden muuttaessa maahan tai joista on ollut epäselvyyttä lainsäädännön toimeenpanossa.

Lisäksi esityksen tavoitteena on panna täytäntöön kolmansien maiden kansalaisia koskeva yhdistelmälapudirektiivi siltä osin kuin kyse on työntekijöiden yhdenvertaisesta kohtelusta ja kuulumisesta asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Kolmansista maista tulevien työntekijöiden osalta pantaisiin täytäntöön yhdistelmälapudirektiivin yhdenvertaisen kohtelun säännös asumisperusteisen sosiaaliturvan osalta. Heitä koskisivat samat työskentelylle asetetut vaatimukset kuin jäsenmaiden kansalaisia.

Soveltamisalalaissa täsmennettäisiin asumisperusteisen sosiaaliturvan päättyminen työskentelyn tai yritystoiminnan päätymisen perusteella. Säännöksessä myös pantaisiin täytäntöön yhdistelmälapudirektiivin 12 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukainen velvoite kohdella yhdenvertaisesti työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityjä ja vähintään kuuden kuukauden ajan työsuhteessa olleita kolmansien maiden kansalaisia. Tällaisten henkilöiden osalta sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista jatkettaisiin työskentelyn päättymisestä huolimatta.

Soveltamisalalain 3 c §:n nykyistä laillisuusvaatimusta täsmennettäisiin ja säännöksessä otettaisiin huomioon yhdistelmälapudirektiivin velvoitteet kohdella yhdenvertaisesti myös lyhytaikaisesti työskenteleviä kolmansien maiden kansalaisia. Sama oleskelulupavaatimus koskisi sairausvakuutuslain so-

veltamista. Uudessa 3 c §:ssä säädettäisiin myös oleskelulupaedellytyksen täyttämistä silloin, kun kyse on Suomessa haetusta ja myönnetystä oleskeluluvasta. Ehdotuksen mukaan tämä vaatimus täytyisi jo lupahakemuksen Suomessa jättämisestä, jos oleskelulupa sittemmin myönnetään. Muutos parantaisi maahan muuttavien perheenjäsenten oikeutta saada muun muassa vanhempainpäivärahaa. Sosiaaliturvalainsäädännön alkaminen ja sairausvakuutuksen piiriin kuulumisen eivät edellä mainituissa tilanteissa enää olisi sidoksissa oleskelulupahakemuksen käsitteilyaikaan.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Kansaneläkelaitoksen tilastojen perusteella voidaan arvioida, että yhdistelmälapadirektiivin tarkoittamia sellaisia työntekijöitä, joita ei pidettäisi Suomessa asuvina, olisi noin 1 500 henkilöä vuositasolla. Kun otetaan huomioon myös Maahanmuuttoviraston oleskelulupatilastot, vuositasolla yhdenvertaisen kohtelun piirissä voi olla joitain tuhansia henkilöitä. Tämä henkilömäärä olisi potentiaalinen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuuluvien lukumäärä, joskin määrä riippuu muun muassa siitä, kuinka moni muulla kuin työnteon perusteella oleskeluluvan saaneista tosiasiallisesti työskentelee. Tämä koskee esimerkiksi opiskelijana maahan tulleita henkilöitä, joilla kuitenkin on työnteke-oikeus. Lisäksi on huomattava, että useat yhdistelmälapadirektiivin tarkoittamat työntekijät oleskelevat maassa lyhytaikaisesti, mikä vaikuttaa sosiaaliturvan kustannusarvioon vuositasolla. Joka tapauksessa suurin osa muulla kuin työnteon perusteella saaneista henkilöistä kuuluu jo nykyainsäädännön perusteella maassa asumisensa perusteella Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Henkilömäärän arvioiminen on vaikeaa, koska työntekijöiden määrä riippuu toisaalta työvoiman tarpeesta Suomessa ja toisaalta työntekijöiden halukkuudesta hakeutua Suomen työmarkkinoille. Direktiivin on edellä mainitulla henkilömääräarviolla arvioitu alunperin lisäävän sairausvakuutuksen kuluja vuositasolla noin 0,4 miljoonalla eurolla, jos-

ta valtion osuutta on noin 0,2 miljoonaa euroa. Tämä kustannusten lisäys sairausvakuutuksen osalta on otettu huomioon valtioneulouden kehyspäätöksessä vuosille 2014—2017 sekä valtion talousarvioehdotuksessa sairausvakuutusmomentin mitoituksessa vuodelle 2014. Koska direktiivin täytäntöönpanon johdosta ei esitetä muutoksia sairausvakuutuslain mukaiseen neljän kuukauden työskentelyedellytykseen, ei myöskään aiheudu lisäkustannuksia sairausvakuutusmomentille.

Esityksellä ei ole suoria kuntataloudellisia vaikutuksia. Esitetyillä muutoksilla saattaa kuitenkin olla myönteisiä vaikutuksia kuntien kannalta, koska sosiaaliturvan piiriin tulisi sellaisia Suomessa oleskelevia henkilöitä, joilla ei nykyisin ole oikeutta asumisperusteisiin etuuksiin. Tämä vähentäisi tarvetta viimesijaiseen turvaan eli toimeentulotukeen, joka on kuntien vastuulla.

4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kolmansista maista saapuvilla työntekijöillä olisi oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan vähintään neljän kuukauden työskentelyn perusteella. Tämä muutos tukee työperäistä maahanmuuttoa ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista.

Esityksellä voidaan arvioida olevan merkitystä myös erityisesti kolmansista maista maahan muuttavien henkilöiden aseman kannalta. Oleskelulupavaatimusta koskeva muutosesitys parantaa maassa oleskelulupaa hakevien oikeutta vanhempainetuuksiin.

Esitys jossain määrin selkeyttää sosiaaliturvalainsäädännön toimeenpanoa, mutta toisaalta erityisesti yhdistelmälapadirektiivin täytäntöönpanosta aiheutuvat uudet säännökset yhdenvertaisen kohtelun toteuttamiseksi sosiaaliturvan osalta ovat monimutkaisia.

Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen antamia päätöksiä koskeva säännös, joka koskee Suomen lainsäädännön soveltamista ulkomaan työskentelyn aikana, oletettavasti selkeyttää myös muutoksenhakutilanteita.

5 Asian valmistelu

Esitys on valmistelu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitok-

sen ja työmarkkinajärjestöjen kanssa. Lisäksi valmisteluun on osallistunut Eläketurvakeskus. Ehdotukset perustuvat suurelta osin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön tarkistamista selvittäneen työryhmän raporttiin sekä yhdistelmälapadirektiivin täytäntöönpanoon liittyvän sisäasiainministeriön lainsäädäntöhankkeen yhteydessä tehtyyn valmisteluun.

Esityksestä, joka sisälsi myös ehdotuksen luopua neljän kuukauden työskentelyedellytyksestä EU/ETA -kansalaisten osalta, on pyydetty lausunto sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, oikeusministeriöltä, vähemmistövaltuutetulta, Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, Suomen Kuntaliitolta, Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä, Toimihenkilöjärjestö STTK ry:ltä, AKAVA ry:ltä Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:ltä, Suomen yrittäjät ry:ltä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:ltä, Maaseudun Työnantajaliitto ry:ltä sekä Kunnalliselta työmarkkinalaitokselta.

Työmarkkinajärjestöt eivät olleet yksimielisiä työskentelyedellytyksen muuttamista koskevasta ehdotuksesta. Valtiovarainministeriö totesi, ettei valtionalouden kehyspäätöksessä vuosille 2014—2017 ole varauduttu lisäkustannuksiin, jotka aiheutuisivat EU/ETA -maista tulevien työntekijöiden oi-

keudesta asumisperusteiseen sosiaaliturvaan lyhyemmän kuin neljän kuukauden työskentelyn perusteella. Lausunnonantajat puolsivat lainsäädännön täsmennyksiä.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Sisäasiainministeriössä on valmistelu hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomalaislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2013 vp). Esityksellä pannaan täytäntöön yhdistelmälapadirektiivi ja se sisältää myös ehdotukset lapsilisälain muuttamisesta sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. Ne koskevat yhdenvertaisen kohtelun ja direktiivin sallimien poikkeusten toteuttamista perhe-etuuksien osalta. Esitykseen sisältyy myös ehdotukset kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon muuttamisesta, jotta direktiivin tarkoittamille työntekijöitä kohdeltaisiin yhdenvertaisesti julkisten terveyspalvelujen osalta. Lisäksi yhdistelmälapadirektiivin täytäntöön panemiseksi sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys työttömyysturvalain muuttamisesta, jolla toteutetaan yhdenvertainen kohtelu sellaisten työttömien työnhakijoiden osalta, joiden työskentely Suomessa on kestänyt vähintään kuusi kuukautta (HE 161/2013 vp). Nämä hallituksen esitykset käsiteltäneen eduskunnassa samanaikaisesti tämän esityksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta

1 §. Soveltamisala. Pykälän sisältöä selkeytetään, jotta olisi helpompi ymmärtää laissa säädetty etuuslakien jakautuminen kahteen ryhmään. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa lueteltuja etuuslakeja sovelletaan kaikkiin henkilöihin, joihin sovelletaan soveltamisalalakeja. Henkilö voi silloin esimerkiksi asua Suomessa, mutta oleskella ulkomailla tilapäisesti tai hän työskentelee Suomessa, mutta ei asu täällä. Soveltamisalalain perusteella kuitenkin ratkaistaisiin hänen kuulumisensa 1 kohdan mukaisten etuuslakien henkilöpiiriin. Pykälän 1 momentin 2 kohdassa mainittuja etuuslakeja sovelletaan vain Suomessa tosiasiallisesti asuviin henkilöihin, joiden katsotaan täyttävän 2 momentissa mainittujen pykälien mukaiset asumisedellytykset.

Vammaisetuuksista annettu laki siirrettäisiin pykälän 1 momentin 2 kohdasta 1 kohdassa mainittuihin etuuslakeihin Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisun C-299/05 vuoksi. Tuomion mukaan silloinen lapsen hoitotuki, joka nykyään on alle 16-vuotiaan vammaistuki, on luonteeltaan yhteisön lainsäädännön mukainen sairausetuus. Etuutta pidettiin ennen tuomiota EU-lainsäädännön tarkoituksena maksuihin perustumattomana erityisenä rahaetuutena, jota ei koskenut etuuksien maastavientiä koskevat säännökset. Tuomion perusteella ei ole perusteita pitää myöskään 16 vuotta täyttäneen vammaistukea edellä mainittuna erityisetuutena. Samoin eläkettä saavan hoitotuki katsotaan sairausetuudeksi. Tällä hetkellä kaikki vammaisetuslain mukaiset etuudet eli edellä mainittujen lisäksi myös ruokavaliokorvaus maksetaan myös Suomen ulkopuolelle EU/ETA -alueella asuville henkilöille.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin 2 kohdassa mainittua lainsäädäntöä sovellettaisiin vain Suomessa vakinaisesti asuvaan

henkilöön. Asuminen määräytyisi laissa jäljempänä olevien 3, 3 a ja 4 pykälien mukaisesti.

Pykälään ehdotetaan säädettäväksi 3 momentti, joka vastaa asiallisesti nykyistä 1 momenttia. Pykälän 3 momentin mukaan tätä lakia ei sovellettaisi, jos on kyse rajat ylittävästä tilanteesta EU/ETA -alueella, jolloin on EU-lainsäädännön ensisijaisuuden vuoksi sovellettava EU-asetusta 883/2004. Tämä asetus on korvannut nykyisessä laissa mainitun sosiaaliturva-asetuksen (ETY) N:o 1408/71. Soveltamisalalakeja ei sovelleta myöskään silloin, jos on kyse kansainvälisen sopimuksen soveltamisesta. Tällaisia sopimuksia ovat sosiaaliturvasopimukset sekä Suomen ja Suomeen sijoittuneen kansainvälisen järjestön väliset isäntämaasopimukset.

2 a §. Määritelmät. Työntekijän määritelmää muutettaisiin siten, että nykyisen lain viittaus työntekijän eläkelain (395/1961) 1 d §:ään korvattaisiin viittauksella työntekijän eläkelain (395/2006) 7 §:ään. Yrityksen osaomistajat, jotka työskentelevät yrityksessä, sisältyisivät edelleen työntekijän määritelmään ja pysyisivät lain soveltamisalaan piirissä.

3 a §. Suomeen muuttaminen. Pykälän nykyinen 4 kohta ehdotetaan muutettavaksi. Nykyisen säännöksen mukaan Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavana seikkana otetaan huomioon muun muassa, että hänellä on vähintään kahden vuoden työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten tai hänelle on myönnetty ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti. Soveltamisalalain asumista koskeva määrittely perustuu kokonaisarvioon ja sen merkityksen korostamiseksi ehdotetaan luopumista kahden vuoden pituisesta työsopimuksesta asumisen kriteerinä. Asumista koskevassa kokonaisarviossa kuitenkin otettaisiin huomioon tosiseikkana ja henkilön tilanteeseen liittyvänä muun muassa työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtä-

vää työtä varten, mutta yksinomaan tällainen sopimus ei osoittaisi Suomessa asumista.

Pykälän 5 kohta korvattaisiin uudella kohdalla, jonka mukaan asumisen vakinaisuutta osoittavaksi seikaksi ehdotetaan lisättäväksi vähintään vuoden tosiasiallinen asuminen Suomessa sen jälkeen, kun henkilö on muuttanut maahan. Muutos liittyy pyrkimykseen lähentää soveltamisalain asumiskäsitettä kotikuntalain ja verotuksen asumiskäsitteeseen. Etuna olisi, että usea viranomaisen katsoisi henkilön asuvaksi tai ei-asuvaksi yhdenmukaisin perustein, mikä olisi selkeää myös henkilöiden kannalta.

Vähintään vuoden asuminen tosiasiallisesti ja luonteeltaan tilapäisenä voitaisiin selvittää muun muassa väestötietojärjestelmään talletettujen henkilöä koskevien tietojen perusteella. Ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytyksistä säädetään väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalvelusta annetun lain (661/2009) 9 §:ssä. Jos tilapäistä asumista ei ole merkitty väestötietojärjestelmään, se voitaisiin osoittaa esimerkiksi vuokranantajan antaman kirjallisen selvityksen tai todistuksen perusteella tai muulla vastaavalla ja luotettavalla tavalla. Arviota asumisen vakinaisuudesta ei kuitenkaan tehtäisi yksinomaan väestötietojärjestelmän osoitetietojen perusteella, vaan huomiota kiinnitettäisiin myös henkilön omaan käsitykseen ja aikomukseen asumisesta Suomessa. Myöskään tavanomaiset lomamatkat ja lyhytaikaiset vierailut ulkomailla eivät katkaisisi tosiasiallista asumista. Kokonaisharkinnassa tosiasiallinen asuminen Suomessa siis voisi olla yksi henkilön maassa asumisen vakinaisuutta osoittava seikka, mutta ei yksinomaan määräävä tekijä.

Pykälän nykyinen 5 kohta siirrettäisiin 6 kohdaksi.

3 b §. *Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen alkaminen ja päättymisen työskentelyn tai yritystoiminnan perusteella.* Nykyinen 3 b § ehdotetaan muutettavaksi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joiden perusteella myös Euroopan unionin ulkopuolelta Suomeen työntekijänä saapuva henkilö kuuluisi asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, vaikkei häntä katsottaisi Suomessa vakinaisesti asuvaksi.

Pykälän 1 momenttia siis sovellettaisiin jäsenvaltion kansalaisen tullessa Suomeen työhön sekä myös silloin, jos on kyse yhdistelmälapadirektiivin tarkoittamasta kolmannen maan kansalaisesta, joka työntekijänä saapuu Suomeen suoraan kolmannesta maasta. Yhdistelmälapadirektiivin säännöksillä yhdenvertaisen kohtelun vaatimus sosiaaliturvan alalla on ulotettu kolmansista maista työsuhteeseen tuleviin työntekijöihin. Heidän kohdallaan ei voitaisi enää vaatia vakinaista asumista sosiaaliturvaan kuulumisen ehtona.

Yhdistelmälapadirektiivin yhdenvertaisen kohtelun ulkopuolelle jäävät kuitenkin muun muassa merimiehet, kausityöntekijät ja lähetetyt työntekijät, koska direktiivin 3 artiklan nojalla direktiiviä ei sovelleta heihin. Tältä osin soveltamisalalaissa direktiivin henkilöpiiri on otettu huomioon lain 3 c §:n oleskelulupavaatimusta koskevassa säännöksessä.

Kun kyse on yhdistelmälapadirektiivin ulkopuolelle jäävistä työntekijöistä, kuuluminen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan ratkaistaan asumista koskevien edellytysten mukaan ja oleskelulupavaatimuksen osalta 3 c §:n 1 momentin perusteella.

Pykälän 2 momentti koskee EU/ETA-maista Suomeen tulevia yrittäjiä. Heidän osaltaan säännöksen asiallinen sisältö ei kuitenkaan muutu. Edelleen edellytetään vähintään neljän kuukauden yritystoiminnan harjoittamista asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuulumiseksi. Neljän kuukauden yritystoiminnan harjoittaminen on myös ehto Suomessa asuvien henkilöiden kuulumiseksi yrittäjän eläkelain soveltamisen piiriin. Yhdistelmälapadirektiivi ei koske yrittäjiä, joten kolmansista maista tulevilta yrittäjiltä edelleen vaaditaan Suomessa asumista sosiaaliturvaan kuulumisen edellytyksenä.

Pykälän 3 momentti koskee työskentelyn tai yritystoiminnan perusteella alkavan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen alkamista ja päättymistä. Pääsäännön mukaan sosiaaliturvan alaisuuteen kuuluminen päättyy työskentelyn päättyessä. EU-asetuksen 883/2004 perusteella työttömyyspäivärahan, sairaus- tai vanhempainpäivärahan saajaan sovelletaan kuitenkin asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä ja sairausvakuutuslakia niin kauan kuin hänellä on oikeus edeltävään työskentelyyn tai yritystoiminnan har-

joittamiseen perustuvaan päivärahaan. Työskentelyn päättyessä myös on mahdollista, että henkilön olosuhteita tarkasteltaessa hänen katsotaan asuvan Suomessa vakinaisesti. Tällöin työskentelyn tai yritystoiminnan lakkaamisesta huolimatta on mahdollista, että henkilö kuuluu sosiaaliturvaan asumisensa perusteella. Henkilön olosuhteita tarkastellaan aina kokonaisarvioinnin perusteella.

Pykälän 4 momentti koskee yhdistelmäladirektiivin 12 artiklan täytäntöönpanoa, mikä edellyttää työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityjen vähintään kuusi kuukautta työskennelleiden kolmansien maiden kansalaisten kohtelemista yhdenvertaisesti oman maan kansalaisten kanssa kaikilla direktiivissä määritellyn sosiaaliturvan aloilla. Kyseisessä virkkeessä tarkoitettaisiin sellaisia työttömiä työnhakijoita, jotka ovat olleet työssä vähintään kuusi kuukautta työntekooikeutensa kattamana ajanjaksona.

Yhdenvertaisen kohtelun piiriin kuuluvat siis yhdistelmäladirektiivin tarkoittamat henkilöryhmät, joilla on työntekooikeus. Nämä ryhmät ovat tunnistettavissa ulkomaalaislain säännösten perusteella. Hallituksen esityksessä laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ehdotetaan ulkomaalaislain työntekoa koskevien säännösten kokoamista yhdeksi kokonaisuudeksi lain 5 lukuun. Tämän ehdotetun lain 78 § koskee niitä, joilla on työntekooikeus oleskeluluvan nojalla. Heitä ovat muun muassa ne, joille on myönnetty työntekijän oleskelulupa ja ne, joille on myönnetty pysyvä oleskelulupa tai oleskelulupa perhesiteen perusteella. Työntekooikeus on myös ulkomaalaisella, jonka oleskelulupa on myönnetty opiskelua varten. Opiskelijoiden osalta velvoite yhdenvertaiseen kohteluun yhdistelmäladirektiivin perusteella koskee heitä vain heidän työskennellessään työsuhteessa, joka täyttää 3 b §:n 1 momentin mukaiset edellytykset.

Yhdenvertainen kohtelu koskee myös henkilöitä, joilla on ulkomaalaislain 79 §:n mukainen työntekooikeus ilman oleskelulupaa. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi kutsun tai sopimuksen nojalla tulkiksi, opettajaksi, asiantuntijaksi tai urheilutuomariksi enintään kolmen kuukauden ajaksi tulevat ulkomaalaiset, joista säädetään 1 momentin 1 kohdassa.

Ilman oleskelulupaa työntekooikeus on muun muassa myös tutkijadirektiivin tarkoittamilla tutkijoilla, jotka saapuvat maahan enintään kolmen kuukauden ajaksi. Lisäksi direktiivin mukainen yhdenvertainen kohtelu koskee niitä, joilla on työntekooikeus viisumin tai viisumivapauden nojalla. Näissä tilanteissa työntekijä ei kuitenkaan täyttäisi lyhytaikaisen oleskelunsa vuoksi soveltamisalain 3 b § 1 momentissa edellytetyä työskentelyvaatimusta asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuulumiseksi.

3 c §. Oleskelulupavaatimus. Pykälä ehdotetaan korvattavaksi uudella säännöksellä. Pykälän 1 momentin mukaan henkilöllä on pääsääntöisesti oltava vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava oleskelulupa, jos oleskelulupa vaaditaan häneltä ulkomaalaislain mukaan. Säännös vastaa nykyistä lainsäädäntöä.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan myös alle vuoden oleskelulupa täyttäisi vaatimuksen, jos lupa on myönnetty ulkomaalaislain 53 §:n 1 tai 2 momentin perusteella. Tällöin kyse on siitä, että muutoin vähintään vuodeksi annettava lupa muodollisista tai menettelyllisistä syistä annetaan alle vuodeksi. Syynä voi olla esimerkiksi se, että henkilön passin voimassaolo rajoittuu alle yhteen vuoteen tai että myöhemmin Suomeen tulevan perheenjäsenen luvan päättymisajankohdaksi määrätään sama kuin maassa jo asuvalta perheenkokoajalla. Tämä 2 momentin 1 kohdan säännös vastaa nykyistä lainsäädäntöä.

Oleskelulupaedellytys täyttyisi 2 momentin 2 kohdan mukaan myös silloin, kun henkilöllä on ulkomaalaislain 78 §:n 1 tai 2 momentissa taikka 3 momentin 1, 2, 4, 5 tai 7 kohdassa säädetty työntekooikeus. Kysymys on yhdistelmäladirektiivin 12 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisen yhdenvertaisen kohtelun toteuttamisesta asumisperusteisen sosiaaliturvan osalta. Soveltamisalain 3 b §:n tarkoittaman työskentelyn edellytysten täytyessä on kolmannelta maasta työhön tulevalla kolmannen maan työntekijällä siis oltava myös edellä mainitussa ulkomaalaislain säännöksissä tarkoitettu työntekooikeus. Viittauksilla rajataan 2 kohdan soveltaminen vain yhdistelmäladirektiivin soveltamisalaan kuuluviin henkilöihin eli kaikki,

joilla on työnteko-oikeus, eivät kuulu kohdan piiriin.

Pykälän 3 momentin mukaan oleskelulupa-vaatimus täyttyy jo lupahakemuksen Suomessa jättämisestä lukien, jos oleskelulupa sittemmin myönnetään ulkomaalaislain mukaisesti. Tällöin on kyse esimerkiksi Suomen kansalaisen perheenjäsenestä, jolla on oikeus hakea oleskelulupaa perhesiteen perusteella Suomesta käsin. Muutos parantaisi tällaisten henkilöiden asemaa sen vuoksi, että he voisivat kerryttää Suomessa asumisaikaa jo oleskeluluvan hakemispäivästä lukien eikä vasta aikaisintaan oleskeluluvan myöntämispäivästä, joka voi olla aikaisin mahdollinen päivä myös Kansaneläkelaitoksen antamalle vakuuttamispäätökselle. Asumisajalla on merkitystä ratkaistaessa oikeutta vanhempainpäivärahaan ja vammaistukeen.

8 §. Perheenjäsenet. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 2 momentista poistetaan viittaus 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön. Sosiaaliturvalainsäädäntöä voitaisiin näin ollen aina soveltaa yli vuoden ajan EU-alueella oleskelemaan perheenjäsenen, kun perheen työskentelevä tai yritys-toimintaa harjoittava henkilö kuuluu Suomen sosiaaliturvaan EU-asetuksen 883/2004 perusteella. Muutos laajentaa säännöksen soveltamisalaa koskemaan myös lähetettyjen yrittäjien ja useassa maassa samanaikaisesti työskentelevien henkilöiden perheenjäseniä.

12 §. Päätöksen antaminen. Pykälään lisätäisiin uusi 6 momentti. Sen mukaan Kansaneläkelaitos ei antaisi ulkomailla työskentelevälle henkilölle päätöstä sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta ulkomailla työskentelevään henkilöön siltä osin kuin asian ratkaisee Eläketurvakeskus toimivaltaisena laitoksena. Tällaiset henkilöt saavat Eläketurvakeskukselta todistuksen Suomen lainsäädännön soveltamisesta asetuksen 883/2004 tai sosiaaliturvasopimuksen perusteella. Todistus annetaan myös niille henkilöille, joille sosiaali- ja terveysministeriö on antanut päätöksen Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.

Kansaneläkelaitos antaisi kuitenkin päätöksen siltä osin kuin kyse olisi siitä osasta asumisperusteista sosiaaliturvaa, jota edellä mainitut kansainväliset säädökset eivät kata. Kansaneläkelaitoksen päätös koskisi edellä

mainituissa tilanteissa lähinnä elatustukilain, äitiysavustuslain ja asumistukilain soveltamista ulkomailla työskentelevään henkilöön.

19 §. Soveltamissäännös. Laissa oleva soveltamissäännös ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus EU-asetukseen 883/2004 tarkoittaa myös viittausta asetukseen (ETY) N:o 1408/71. Muutos olisi tekninen ja sillä otettaisiin huomioon, että EU-asetus 883/2004 on korvannut asetuksen (ETY) N:o 1408/71. Jälkimmäistä asetusta kuitenkin sovelletaan esimerkiksi Suomessa asuviin kolmansien maiden kansalaisiin, jotka liikkuvat Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä. Tämä johtuu siitä, että asetus N:o 1231/2010 unionin sosiaaliturvalainsäädännön ulottamisesta koskemaan unionin alueella liikkuvia kolmansien maiden kansalaisia, ei sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa, jolloin edelleen sovelletaan asetusta (ETY) N:o 1408/71.

2 Sairausvakuutuslaki

I luku Lain tarkoitus ja soveltamisala

2 §. Lain soveltamisala. Pykälän 1—2 momentit muutettaisiin ja 1 momentissa säädettäisiin sairausvakuutuslain soveltamisalasta viittauksella soveltamisalain pykäliin siten, että henkilöt olisivat vakuutettuja asumisen, työskentelyn, yritystoiminnan harjoittamisen tai perheenjäsenyyden perusteella. Kun 1 momentissa olisi viittaus myös soveltamisalain 3 c §:ään, tarkoittaisi se, että sairausvakuuttamisen edellytyksenä on myös oleskelulupavaatimuksen täyttäminen, milloin henkilöltä vaaditaan oleskelulupa ulkomaalaislain mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sairausvakuutuslain soveltamisesta Suomessa yritystoimintaa harjoittavaan kolmannen maan kansalaiseen. Asiallisesti säännöksen sisältö ei muutu nykyisestä 2 momentista kolmansien maiden kansalaisten osalta, paitsi että sairausvakuutuslain soveltamisen edellytyksenä on myös oleskelulupavaatimuksen täyttäminen. Säännös on tarpeen, jotta kolmansista maista tulevat yrittäjät edelleen voisivat kuulua sairausvakuutuslain soveltamisen piiriin niin kuin nykyisinkin.

Pykälän 3 momentti kumottaisiin. Nykyisen 3 momentin säännöksen perusteella vakuutetut henkilöt tulisivat vakuutetuiksi ehdotun 1 momentin perusteella.

9 luku Vanhempainpäivärahat

1 §. *Oikeus vanhempainpäivärahaan.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyinen 180 päivän asumisaikavaatimus muutettaisiin 180 päivän vakuuttamisvaatimukseksi. Sen perusteella Suomessa työssä olevat ja sairausvakuutukseen kuuluvat henkilöt saisivat vanhempainpäivärahaa perhevapaalle jäädessään, vaikka he eivät täyttäisi soveltamisalain vakinaisen asumisen edellytyksiä ennen lapsen syntymää. Muutoksella olisi erityisesti vaikutusta kolmansista maista tulevien työntekijöiden asemaan, joilla ei ole EU-asetuksen 883/2004 perustuvaa oikeutta hyödyntää toisessa maassa täytettyjä kausia odotusaikavaatimuksen täyttämiseksi.

3 Voimaantulo

Yhdistelmälapudirektiivi on pantava kansallisesti täytäntöön ennen 25 päivää joulukuuta 2013. Lait kuitenkin ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

4 Suhde perustuslakiin ja säättämisyjärjestys

Ehdotuksen pääasiallinen tarkoitus on muuttaa asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annettua lakia siten, että tulevaisuudessa suuri osa Suomeen kolmansista maista työhön tulevista henkilöistä kuuluisi eräin edellytyksin asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin, vaikka he eivät asuisi Suomessa. Ehdotus on sen vuoksi merkityksellinen erityisesti perustuslain 19 §:n sosiaaliturvaa koskevien säännösten kannalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut voimassa olevassa laissa säädetyn asumisedellytyksen siihen liittyvine kriteereinä olevan perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä (PeVL 22/2004 vp). Koska ehdotuksen tarkoituksena on lieventää voimassa olevassa laissa säädettyjä asumisvaatimuksia, ehdotus ei ole ongelmallinen perusoikeuksien näkökulmasta. Esitys ei sisällä myöskään muutosehdotuksia, joiden suhde perustuslakiin olisi tulkinnanvarainen.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 1 §, 2 a §:n 1 kohta, 3 a §:n 2 momentin 4 kohta, 3 b ja 3 c §, 8 §:n 2 momentti sekä 19 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laeissa 584/2008 ja 709/2010, 2 a §:n 1 kohta, 3 b ja 3 c § sekä 8 §:n 2 momentti laissa 635/2004, 3 a §:n 2 momentin 4 kohta laissa 1342/2011 sekä 19 § laissa 360/2010, sekä

lisätään 3 a §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 635/2004, 325/2009 ja 1342/2011, uusi 5 kohta, jolloin nykyinen 5 kohta siirtyy 6 kohdaksi sekä 12 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 635/2004, uusi 6 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tämän lain mukaan ratkaistaan, onko henkilöön sovellettava seuraavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä:

1) kansaneläkelaki (568/2007), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993), asumistukilaki (408/1975) ja vammaiseturkista annettu laki (570/2007); sekä

2) eläkkeensaajan asumistuesta annettu laki (571/2007), rintamasotilaseläkelaki (119/1977), takuueläkkeestä annettu laki (703/2010) ja elatustukilaki (580/2008).

Henkilöön sovelletaan 1 momentin 2 kohdassa mainittua lainsäädäntöä kuitenkin vain, jos hänen katsotaan asuvan vakinaisesti Suomessa 3, 3 a tai 4 §:n perusteella.

Tätä lakia ei sovelleta siltä osin kuin sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta (EY) N:o 883/2004, jäljempänä EU-asetus 883/2004, tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johtuu.

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *työntekijällä* työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä sekä työntekijän eläkelain (395/2006) 7 §:ssä tarkoitettua henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetyt edellytykset;

3 a §

Suomeen muuttaminen

Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että:

4) hänellä on työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten tai hänelle on myönnetty ulko-

maalaislain (301/2004) 3 §:n 26 kohdassa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti;

5) hän on tosiasiallisesti asunut Suomessa vähintään vuoden ajan maahan muuton jälkeen; taikka

6) hänellä on muita siteitä Suomeen.

3 b §

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen alkaminen ja päätyminen työskentelyn tai yritystoiminnan perusteella

Sen estämättä, mitä 3 ja 3 a §:ssä säädetään, työntekijään sovelletaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittua sosiaaliturvalainsäädäntöä Suomessa työskentelyn aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan.

Yrittäjään, jonka oikeus Suomen sosiaaliturvaan määräytyy EU-asetuksen 883/2004 perusteella, sovelletaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittua sosiaaliturvalainsäädäntöä yritystoiminnan aloittamisesta lukien, kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

Tämän lain mukaisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen lakkaa 1 momentissa tarkoitetun työskentelyn tai 2 momentissa tarkoitetun yritystoiminnan päättyessä, jollei 3 §:stä muuta johdu.

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista kuitenkin jatketaan jäljempänä 3 c §:ssä säädetyn oleskelulupavaatimuksen täyttävään sellaiseen työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityyn ja täällä työtä hakevaan henkilöön, jonka työttömyyttä edeltävä työskentely on kestänyt vähintään kuusi kuukautta.

3 c §

Oleskelulupavaatimus

Tätä lakia sovellettaessa edellytetään maassa oleskelun olevan laillista. Jos oleskeluun vaaditaan oleskelulupa, sen on oltava voimassa ja vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava.

Oleskelulupavaatimus täyttyy myös, kun:

1) oleskelulupa on myönnetty alle vuodeksi ulkomaalaislain (301/2004) 53 §:n 1 tai 2 momentin perusteella; tai

2) henkilöllä on ulkomaalaislain 78 §:n 1 tai 2 momentissa taikka 3 momentin 1, 2, 4, 5 tai 7 kohdassa säädetty työnteko-oikeus.

Jos oleskelulupaa on haettu ulkomaalaislain 60 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa Suomessa ja se on myönnetty, tämän lain mukainen oleskelulupavaatimus täyttyy jo lupahakemuksen jättämisestä.

8 §

Perheenjäsenet

Sama koskee ulkomailla olevan henkilön mukana olevaa tämän kanssa samassa taloudessa ulkomailla asuvaa perheenjäsentä, jos ensin mainittuun henkilöön sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä EU-asetuksen 883/2004 tai Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella eikä EU-asetuksesta 883/2004 tai kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

12 §

Päätöksen antaminen

Kansaneläkelaitos ei kuitenkaan anna päätöstä ulkomailla työskentelevälle henkilölle siltä osin kuin Eläketurvakeskus Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla ratkaisee, sovelletaanko ulkomailla työskentelevään henkilöön Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä.

19 §

Soveltamissäännös

Kun tässä laissa viitataan EU-asetukseen 883/2004, viittauksen katsotaan tarkoittavan myös viittausta sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatin-

harjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä an-
nettuun neuvoston asetukseen (ETY) N:o _____ Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
1408/71. _____ ta 20 .

2.

Laki**sairausvakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 1 luvun 2 §:n 3 momentti,
muutetaan 1 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti ja 9 luvun 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

2 §

Lain soveltamisala

Vakuutettu on henkilö, johon sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 3 b §:n 1, 2 tai 4 momentin, 3 c §:n tai 4—8 §:n taikka 10 §:n 2 momentin mukaan.

Vakuutettu on yrittäjä yritystoiminnan aloittamisesta lukien, kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan. Lisäksi edellytetään,

että oleskelulupavaatimus täyttyy siten kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 3 c §:n 1 momentissa tai 2 momentin 1 kohdassa säädetään, jos oleskeluun vaaditaan oleskelulupa.

9 luku

Vanhempainpäivärahat

1 §

Oikeus vanhempainpäivärahaan

Vakuutetulla on oikeus vanhempainpäivärahaan edellyttäen, että hän on ollut tämän

lain mukaisesti vakuutettu Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai ennen 11 §:ssä tarkoitetun lapsen sijoittamista vakuutetun luokse. Suomessa vakuutettuna olon aikaan rinnastetaan aika vakuutettuna toisessa Euroopan unionin

jäsenvaltiossa tai sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan unionin lainsäädäntöä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2013

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Paula Risikko*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 1 §, 2 a §:n 1 kohta, 3 a §:n 2 momentin 4 kohta, 3 b ja 3 c §, 8 §:n 2 momentti sekä 19 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laeissa 584/2008 ja 709/2010, 2 a §:n 1 kohta, 3 b ja 3 c § sekä 8 §:n 2 momentti laissa 635/2004, 3 a §:n 2 momentin 4 kohta laissa 1342/2011 sekä 19 § laissa 360/2010, sekä

lisätään 3 a §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 635/2004, 325/2009 ja 1342/2011, uusi 5 kohta, jolloin nykyinen 5 kohta siirtyy 6 kohdaksi sekä 12 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 635/2004, uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Soveltamisala

Jollei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista tai sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammattiharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä sosiaaliturva-asetus, muuta johdu, tämän lain mukaan ratkaistaan, onko henkilöön sovellettava seuraavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä:

1) kansaneläkelaki (568/2007), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993) ja asumistukilaki (408/1975); sekä

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Tämän lain mukaan ratkaistaan, onko henkilöön sovellettava seuraavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä:

1) kansaneläkelaki (568/2007), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993), asumistukilaki (408/1975) ja vammaisetuukista annettu laki (570/2007); sekä

2) eläkkeensaajan asumistuesta annettu laki (571/2007), *vammaisetuksista annettu laki (570/2007)*, rintamasotilaseläkelaki (119/1977), takuueläkkeestä annettu laki (703/2010) ja elatustukilaki (580/2008), *kun on kyse tämän lain 3, 3 a ja 4 §:stä sekä 3 ja 4 luvun säännösten soveltamisesta.*

2) eläkkeensaajan asumistuesta annettu laki (571/2007), rintamasotilaseläkelaki (119/1977), takuueläkkeestä annettu laki (703/2010) ja elatustukilaki (580/2008).

Henkilöön sovelletaan 1 momentin 2 kohdassa mainittua lainsäädäntöä kuitenkin vain, jos hänen katsotaan asuvan vakinaisesti Suomessa 3, 3 a tai 4 §:n perusteella.

Tätä lakia ei sovelleta siltä osin kuin sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta (EY) N:o 883/2004, jäljempänä EU-asetus 883/2004, tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johtuu.

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) työntekijällä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä sekä työntekijäin eläkelain (395/1961) 1 d §:ssä tarkoitettua henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetty edellytykset;

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) työntekijällä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olevaa henkilöä sekä *työntekijän* eläkelain (395/2006) 7 §:ssä tarkoitettua henkilöä, jonka työaika ja ansiot täyttävät työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 4 §:ssä säädetty edellytykset;

3 a §

Suomeen muuttaminen

Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että:

4) hänellä on *vähintään kahden* vuoden työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten tai hänelle on myönnetty ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 26 kohdassa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti; taikka

3 a §

Suomeen muuttaminen

Suomeen muuttavan henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että:

4) hänellä on työsopimus tai muu siihen rinnastettava sopimus Suomessa tehtävää työtä varten tai hänelle on myönnetty ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 26 kohdassa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti;
5) *hän on tosiasiallisesti asunut Suomessa vähintään vuoden ajan maahan muuton jäl-*

keen; taikka
6) hänellä on muita siteitä Suomeen.

3 b §

Työskentely ja yritystoiminta

Työntekijään tai yrittäjään, jonka oikeus Suomen sosiaaliturvaan määräytyy sosiaaliturva-asetuksen mukaan, sovelletaan tämän lain mukaista sosiaaliturvalainsäädäntöä työskentelyn tai yritystoiminnan aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, tai kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

3 c §

Laillisuusvaatimus

Tätä lakia sovellettaessa edellytetään, että maassa oleskelu, *asuminen ja työskentely* on laillista. Lisäksi edellytetään, että Suomeen muuttavalla henkilöllä on vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava voimassa oleva oleskelulupa, milloin sellainen lupa häneltä vaaditaan. Erityisestä syystä myös alle yhden vuoden oleskelulupa täyttää edellytyksen, jos oleskeluluvan jatkamiselle ei ole estettä.

3 b §

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen alkaminen ja päättyminen työskentelyn tai yritystoiminnan perusteella

Sen estämättä, mitä 3 ja 3 a §:ssä säädetään, työntekijään sovelletaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittua sosiaaliturvalainsäädäntöä Suomessa työskentelyn aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan.

Yrittäjään, jonka oikeus Suomen sosiaaliturvaan määräytyy EU-asetuksen 883/2004 perusteella, sovelletaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittua sosiaaliturvalainsäädäntöä yritystoiminnan aloittamisesta lukien, kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

Tämän lain mukaisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen lakkaa 1 momentissa tarkoitetun työskentelyn tai 2 momentissa tarkoitetun yritystoiminnan päättyessä, jollei 3 §:stä muuta johdu.

Sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista kuitenkin jatketaan jäljempänä 3 c §:ssä säädetyn oleskelulupavaatimuksen täyttävään sellaiseen työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityyn ja täällä työtä hakevaan henkilöön, jonka työttömyyttä edeltävä työskentely on kestänyt vähintään kuusi kuukautta.

3 c §

Oleskelulupavaatimus

Tätä lakia sovellettaessa edellytetään maassa oleskelun olevan laillista. Jos oleskeluun vaaditaan oleskelulupa, sen on oltava voimassa ja vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava.

Oleskelulupavaatimus täyttyy myös, kun:

1) oleskelulupa on myönnetty alle vuodeksi ulkomaalaislain (301/2004) 53 §:n 1 tai 2 momentin perusteella; tai

2) henkilöllä on ulkomaalaislain 78 §:n 1 tai 2 momentissa taikka 3 momentin 1, 2, 4, 5 tai 7 kohdassa säädetty työnteko-oikeus.

Jos oleskelulupaa on haettu ulkomaalaislain 60 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa Suomessa ja se on myönnetty, tämän lain mukainen oleskelulupavaatimus täyttyy jo lupahakemuksen jättämisestä.

8 §

Perheenjäsenet

Sama koskee ulkomailla olevan henkilön mukana olevaa tämän kanssa samassa taloudessa ulkomailla asuvaa perheenjäsentä, jos 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä sosiaaliturva-asetuksen tai Suomea sitovan sosiaaliturvasopimuksen perusteella eikä sosiaaliturva-asetuksesta tai sosiaaliturvasopimuksesta muuta johdu.

8 §

Perheenjäsenet

Sama koskee ulkomailla olevan henkilön mukana olevaa tämän kanssa samassa taloudessa ulkomailla asuvaa perheenjäsentä, jos ensin mainittuun henkilöön sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä EU-asetuksen 883/2004 tai Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella eikä EU-asetuksesta 883/2004 tai kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

12 §

Päätöksen antaminen

12 §

Päätöksen antaminen

Kansaneläkelaitos ei kuitenkaan anna päätöstä ulkomailla työskentelevälle henkilölle siltä osin kuin Eläketurvakeskus Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla ratkaisee, sovelletaanko ulkomailla työskentelevään henkilöön Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä.

19 §

Soveltamissäännös

Kun tässä laissa viitataan sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annettuun neuvoston asetukseen

19 §

Soveltamissäännös

Kun tässä laissa viitataan EU-asetukseen 883/2004, viittauksen katsotaan tarkoittavan myös viittausta sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatin-

Voimassa oleva laki

(ETY) N:o 1408/71, viittauksen katsotaan tarkoittavan myös viittausta sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 883/2004, jollei tässä laissa toisin säädetä.

harjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annettuun neuvoston asetukseen (ETY) N:o 1408/71.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

2.

Laki**sairausvakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 1 luvun 2 §:n 3 momentti,
muutetaan 1 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti ja 9 luvun 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 luku

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala**Lain tarkoitus ja soveltamisala**

2 §

2 §

*Lain soveltamisala**Lain soveltamisala*

Suomessa asuva henkilö on vakuutettu tämän lain mukaisesti. Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 4, 9 ja 10 §:n mukaan.

Työntekijä tai yrittäjä on vakuutettu *työskentelyn* tai yritystoiminnan aloittamisesta lukien, jos hän työskentelee yhtäjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, tai kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan.

Vakuutettu on myös henkilö, johon sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 5—8 §:n mukaan.

Vakuutettu on henkilö, johon sovelletaan sosiaaliturvalainsäädäntöä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a, 3 b §:n 1, 2 tai 4 momentin, 3 c §:n tai 4—8 §:n taikka 10 §:n 2 momentin mukaan.

Vakuutettu on yrittäjä yritystoiminnan aloittamisesta lukien, kun hän on yhtäjaksoisesti harjoittanut yritystoimintaa vähintään neljän kuukauden ajan. *Lisäksi edellytetään, että oleskelulupavaatimus täyttyy siten kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 3 c §:n 1 momentissa tai 2 momentin 1 kohdassa säädetään, jos oleskeluun vaaditaan oleskelulupa.*

(kumotaan)

9 luku

Vanhempainpäivärahat

1 §

Oikeus vanhempainpäivärahaan

Vakuutetulla on oikeus vanhempainpäivärahaan edellyttäen, että hän on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai ennen 11 §:ssä tarkoitetun lapsen sijoittamista vakuutetun luokse. Suomessa asumisen aikaan rinnastetaan aika vakuutettuna toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan yhteisön lainsäädäntöä.

9 luku

Vanhempainpäivärahat

1 §

Oikeus vanhempainpäivärahaan

Vakuutetulla on oikeus vanhempainpäivärahaan edellyttäen, että hän on *ollut tämän lain mukaisesti vakuutettu* Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai ennen 11 §:ssä tarkoitetun lapsen sijoittamista vakuutetun luokse. Suomessa vakuutettuna olon aikaan rinnastetaan aika vakuutettuna toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan *unionin* lainsäädäntöä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .